MITT LERVIKEN

av

Palle Larsson

Solnedgång i Lerviken.

Den här skriften är en hyllning till Lerviken och dess omgivningar från en nu lite äldre gentleman, som är tacksam för att ha fått tillbringat somrarna här sedan barnsben.

Lerviken 2004

Lerviken är ett litet sommarstugeområde beläget mellan Torshällaåns mynning och Kolsta Hatt.

På Kolsta Hatt höll Eskilstunas kommunistiska parti till i början av 1900-talet. Några av dem som var medlemmar i partiet var min mormors föräldrar, Fritz och Emma Andersson.

De hyrde ön Solbacken av Anton Petterssons föräldrar och byggde en liten stuga där år 1922.

Det har berättats för mig att Antons pappa fiskade kräftor vid åmynningen. Hans fru åkte sedan i skytteltrafik med ångbåtarna, Eskilstuna I och II till Stockholm och sålde kräftorna med god förtjänst.

Fritz och Emma Andersson med barn och barnbarn framför sitt Solbacken på 20-talet.

Inte långt därefter hyrde min morfars föräldrar, Anna och Axel Karlsson också en tomt, Kaskär, och byggde Kaskärstugan. Den stod klar 1923. Mellan Kaskär och Solbacken byggdes en liten bro som kallades "Spången". Det var för att släkten

Kommunistpartiet i Eskilstuna har fest på Kolsta Hatt i början av förra seklet. Kortet är taget ungefär där midsommarstången brukar stå.
Längst till vänster står min mammas mormor Emma Andersson och fyra från vänster syns hennes make Fritz. Min mormor Vesta och hennes syskon är även de med på bilden.

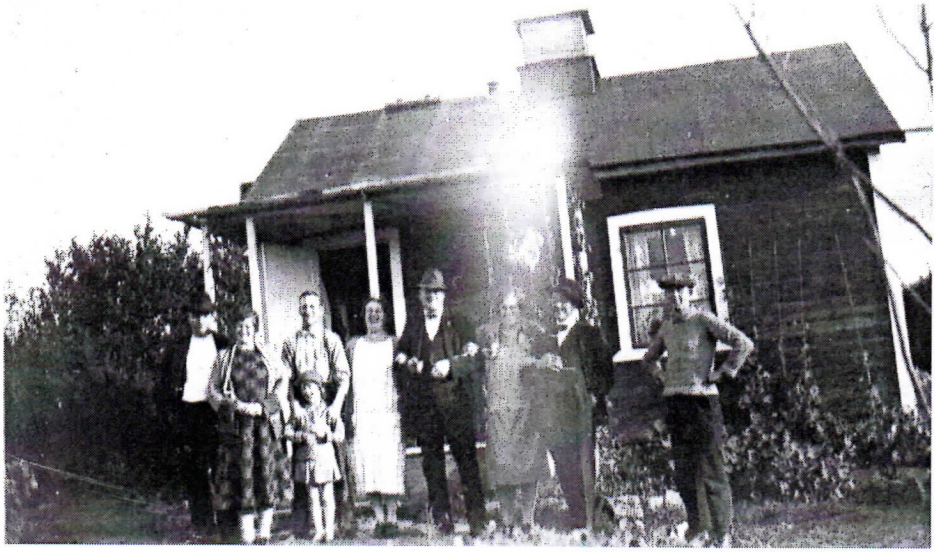

Axel och Anna Karlsson med vänner och bekanta framför Kaskärstugan någon gång på 20-talet. Längst till höger står morfar Oskar

lättare skulle kunna umgås.

Min morfar Oskar och hans fru Vesta hyrde sedan tomten bredvid Oskars föräldrar och byggde Solkulla, som stod inflyttningsklar 1925.

Några år senare byggde även Nadja och Martin Pettersson ett hus åt sig på ön Solbacken. Nadja var dotter till Fritz och Emma.

Solkulla under byggnad. Det är min mamma Maj-Britt och hennes mamma Vesta samt Maj-Britts farmor Anna i förgrunden.

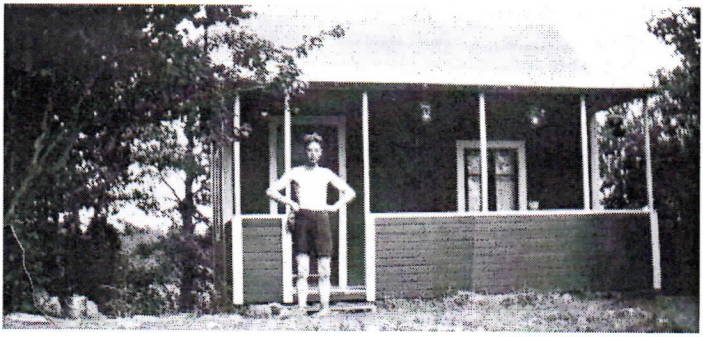

En stolt morfar Oskar framför ett färdigbyggt Solkulla.

Föreningen bildas

Lervikens sommarstugeförening bildades den 23 februari 1951 med Bengt Chressman som ordförande, Oskar Karlsson som kassör och Eric Karlsson (Greven) som sekreterare. Som suppleanter valdes Martin Pettersson och Ludvig Grapp. Stugantalet i området var då 12 st.

Ur gamla protokoll kan man utläsa att årsavgiften 1951 till föreningen var tio kronor. Den sänktes några år senare till fem kronor.

På sommaren 1951 togs frågan om borrning och sprängning av föreningsbrunnen upp som en punkt på dagordningen, den stod sedan klar 1953.

En punkt på dagordningen 1952 var inköp av ormserum, att användas vid behov. Det föreslogs att föreningen skulle försöka övertala någon kvinnlig medlem att lära sig sköta serumsprutan. Fru Göta Nilsson föreslogs och godkändes för ändamålet. Något serum blev emellertid aldrig inköpt. Det visade sig att det inte gick att köpa av privatpersoner och någon utbildad expertis fanns inte att tillgå i området.

Av Kalle Häll inköptes 1953 trettio stycken pålar av tall till föreningsbryggan. De kostade hundra kronor inkl. frakt.

När alla stugor byggdes är lite svårt att veta, så för att inte trampa någon på tårna och skriva fel årtal så låter jag bli det. Säkert är i allafall att Fritz Anderssons Solbacken är den tidigaste och Bernt Forsbergs "Slottet" den senaste.

När detta skrivs så är stugantalet i föreningen 18 st och det finns två obebyggda tomter.

Det dröjde till 1974 innan Lerviken blev elektrifierat. De flesta drog in el i sina stugor för att slippa släpet med gasol och fotogen.

På 80-talet borrades en ny gemensam brunn för dricksvatten.

1991 friköptes området av medlemmarna för 1,6 miljoner kronor och föreningen ombildades till en samfällighetsförening.

Mina egna minnen

Bland de första minnena jag har från Lerviken är när jag är med min morfar, Oskar, och barkar bryggstolpar. Året var 1955, jag var fem år och det skulle investeras i en ny brygga.

Jag minns hur han med mycket slit baxade i en stolpe i taget i en eka, varefter han reste upp dem stående på aktertoften, för att sedan med lite svung släppa ner dem i sjön där dom sjönk ned i dyn. Därefter skruvade han på två stora tvingar i stolpen som han sedan klev upp på och gungade ner stolparna till fast botten. Man kan än idag se spår av stolparna, femtio år senare.

Färskvatten

En annan sak som jag minns väl är färskvattenhämtningen. Den gick till så att min mormor och jag lastade en eka full med tomma svagdricksflaskor, sedan rodde vi till föreningsbryggan, vi lastade av flaskorna och bar upp dem till pumpen som låg vid den gamla dansbanan. När alla flaskorna var fyllda var det som regel kaffe hos Barbro Chressman eller någon annan av tanterna. Därefter skulle dom fyllda flaskorna lastas i ekan igen för att fraktas hem. När dom var avlastade igen och uppburna till stugan hade det säkert gått fyra timmar, men tid var inte pengar på den här tiden.

När jag tänker efter var det väldigt mycket som skulle hämtas.

Det var folk som skulle hämtas från Ängsholmen, dom åkte dit och ropade och visslade och ville bli hämtade och eftersom vi bodde närmast var det vi som fick hämta och ro över dom till den här sidan av ån. En del skulle till oss och en del skulle längre bort. Även de som skulle hälsa på någon på Kolsta Hatt åkte till Ängsholmen och ropade och hoppades att de skulle bli hämtade.

Annat som låg på min lott var att hämta tidningen FOLKET. Den fick man också hämta på Ängsholmen varje dag utom söndag, men tyvärr kom det aldrig något folk samtidigt som ville bli hämtade så man fick som regel ro flera gånger samma dag. Som sagt, det var mycket som skulle hämtas.

Något som var bra med Ängsholmen var att det fanns en affär där. Det var en butik som Konsum drev under sommarmånaderna. Ibland fick man en lapp med sig när man skulle hämta tidningen med diverse varor som skulle inhandlas samtidigt med tidningshämtningen.

Det var inte ovanligt att det hade det blåst upp en nordlig frisk vind när tillbakarodden till Lerviken skulle ske. För att då inte hamna halvvägs upp till Torshälla, lärde man sig snart att man skulle försöka ro så rakt ut mot vågorna som det bara gick, för att sedan försöka komma in i lä bakom berget. Det var tunga åror och mycket slit för en tioåring. Nu för tiden har alla barn flytväst, det existerade inte då.

Några gånger blåste det så mycket när jag skulle över att jag inte orkade fullfölja planen med att ro utåt. Jag hamnade i näckrosorna på Ängsholmssidan, trasslade in årorna i alla näckrosblad och fick sitta i båten och vänta till morfar kom hem från jobbet. Då kom han ut och bogserade in mig med en annan roddbåt.

– Jag har ju sagt åt dig att du skall ro utåt, sa han när han kom. Men han var nog mer orolig än arg.

Mjölken

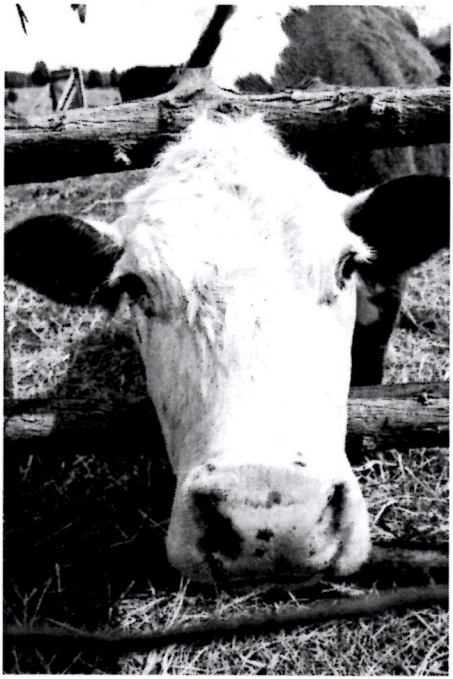

Mjölk skulle också hämtas, visserligen inte varje dag, men tidpunkten för mjölkningen krockade oftast med tidningshämtningen som man då fick göra efter mjölkhämtningen. Bonden, Kalle Häll hade ofta sina kor vid Fågelskådarkurvan, Hammarhagen eller nedanför Södersluttningen. Det var bra platser tyckte vi, Jonny Cypriansen och jag, som hämtade mjölk. Kalle Häll var för övrigt Jonnys morfar och ägare till Kolsta Hatt. Ibland var korna på andra ställen och då var det bara att cykla dit för mormor skulle ha mjölk att göra "Filibunke" av. Hon ställde skålar med mjölk på fönsterbrädorna, sedan fick den stå där och surna och jag lovar att den inte blev god. Jag har svårt för vanlig köpt filmjölk än i dag.

Motorbåten

Lördagsförmiddagarna var lite speciella. Då blev det alltid en utflykt till Torshälla och Konsum med motorbåten. Motorbåten var en förnissad roddbåt med en Archimedes utombordare av 40-talsmodell på akterspegeln.

Om den var särskilt svårstartad eller om det var morfar Oskar som inte hade den rätta knycken vet jag inte, men tjurig var den varenda gång. Efter ca femton drag med startsnöret vinande i båten och utan

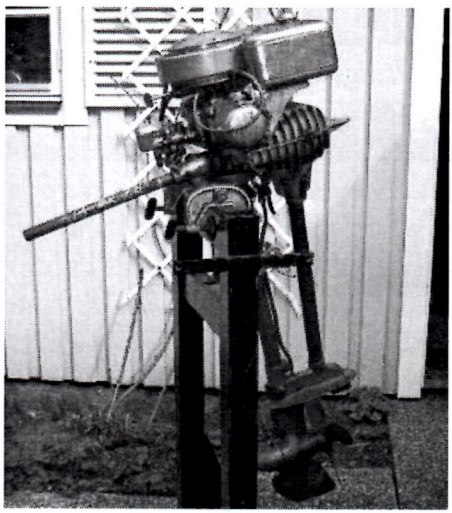

Archimedesen

att den hade startat skulle tändstiften göras rena.

– Den fan behöver nog en snaps också, sa morfar.

– Men Oskar! Tänk på vad du säger, vi har ju pojken med oss, sa mormor.

Så, efter att tändstiften blivit rengjorda och Archimedesen hade fått ett par snapsar startade den snällt varje lördag. Jag undrade jämt varför han måste dra i snöret femton till tjugo gånger innan han gjorde rent stiften och gav förgasaren en snaps, men jag frågade aldrig.

Efter några hundra meter uppströms stannade vi alltid till vid Fiskar-Antons brygga för att köpa bensin till Archimedesen och fotogen till köket och lamporna. Det fanns även en båtmack längre upp i ån vid Bondkroken, men den kunde inte konkurera med Fiskar-Antons mack och blev nedlagd långt för hans. Vid Anton Petterssons brygga var det ofta fullt med båtar som skulle tanka innan de for ut på lördagsutflykten med familjen på Mälaren. Nåväl, efter lite småprat med Anton och dom andra båtägarna fortsatte färden till Torshälla. Anton Pettersson var för övrigt arrendator till Lerviken en tid på världen.

Båten gjordes fast nedanför Hamnkiosken, sedan gick vi upp till Konsum som var ett snabbköp, ett av dom första, som låg i hörnet Brogatan/Storgatan. När veckohandlingen var klar bjöd morfar på glass.

Mormor skulle alltid ha en pinne med pistageglass omgiven av mörk choklad, Pistagepuck tror jag den hette. Själv körde jag med en strutmodell som hette Top Hat. Med Archimedesen var det aldrig några problem när vi skulle hemåt, den längtade väl hem.

Ifall man inte ville, eller inte hade möjlighet att åka upp till Torshälla, kunde man göra sina inköp vid "Butiksbussen". Den kom en gång i veckan till Södersluttningen.

Butiksbussen

Om lördagsförmiddagarna var speciella så var också fredagskvällarna det. Då hade morfar Oskar fått lön och då hade han alltid godis med sig hem. Godiset gömde han på olika platser på holmen och sedan fick man en karta som han hade ritat och som visade var godsakerna var gömda. Det var rätt kul, faktiskt.

Vi hade sjövatten indraget i stugan redan på femtiotalet. Det fungerade så att man pumpade upp vattnet i en tunna som stod högst upp i ett uthus, sedan blev det självtryck

därifrån in i köket. Det tog ungefär tre kvart att med handkraft pumpa tunnan full med vatten. Man lärde sig ganska snart att man inte skulle springa till vuxna och säga att man inte hade något att göra.

– Du kan väl ta några tag på pumpen, kom svaret som ett brev på posten.

Tunnan är för länge sedan borta, men boden står kvar och kallas än i dag för "Pumphuset".

Nu låter det här som om det bara var arbete hela dagarna men så var förstås inte fallet. Det fanns tid till både sol, bad, lek och fiske. Jonny Cypriansens pappa, Yjvind, som var en inbiten fiskare och gärna rodde ut till "Streten" för att fiska, var mäkta imponerad av de abborrar som vi drog upp på eftermiddagarna vid berget på Kaskär.

Ekan

Ekan var ett flytetyg som blev flitigt använd även som leksak. Ibland satte vi en käpp i ena årtullen och på käppen satte vi fast en vaxduk av lite större modell. Därefter fick en av oss hålla i vaxduken medan den andre satte en åra över akterspegeln som roder, sedan seglade vi med god fart i sydvästvinden. Det innebar att vi snart nog var ute vid Stora Jungfrun, varifrån vi fick ro hem i motvinden.

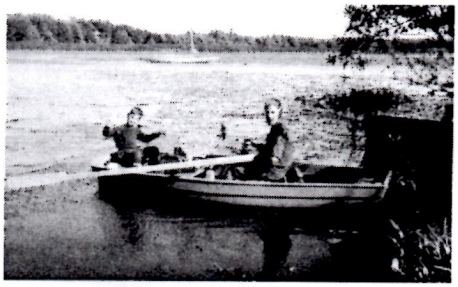

Jag och morfar Oskar i ekan vid Ängsholmen.

Ekan var utrustad med dubbla årtullar och årpar så man kunde ro två samtidigt, det blev lättare då. Det hände även att man kunde få lift hem av någon snäll farbror som hade motorbåt, men oftast blev det till att ro hem.

Regnade det så låg vi nästan alltid på Solkullas veranda och läste serietidningar.

En av mina kompisar i Lerviken var Ingeborg och Nils-Gunnar Svenssons son Peter. Han var mycket mera morgonpigg än jag.

– Paul sover fortfarande, sa min mormor när Peter kom på morgnarna.

– Låt honom sova, sa Peter och tog en serietidning och lade sig på soffan och läste.

När jag vaknade på morgnarna låg han ofta på verandan och läste serietidningar.

På en liten bergknalle, helt inbäddad i grönska, mellan Kaskär och Solkulla byggde morfar Oskar en liten masonitstuga åt oss ungar. Den blev väldigt uppskattad.

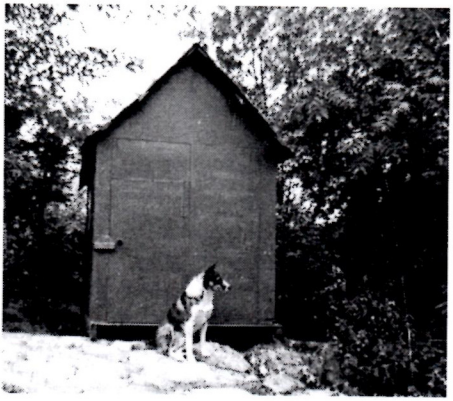

Min hund Tim framför masonitstugan

Det fanns även två kanoter som vi kajkade runt i efter stränderna. En av kanoterna hade min mamma, Maj-Britt, fått i present när hon fyllde tio år, och den andra hade mormor Vestas bror Ivan byggt. Lite kul är att kanoterna finns kvar än idag, minst 75 år gamla. Eftersom de är klädda med duk blev det mycket lappande och lagande, men det gick det med.

"Brand-Olle" och Iris Ohlssons grabb Stig-Olof, skaffade sig sedan en egen kanot. Det var en rank sak i mahogny som vi andra tyckte var väldigt svårpaddlad. Han tränade på och blev faktiskt en väldigt duktig kanotist och var med på Svenska Mästerskapen i Sörsjön, dock utan att nå någon framskjutande placering.

Midsommar

Midsommarfirande bedrevs varje år vid den lilla ängen med dansbana ovanför Lervikens föreningsbrygga. Det fungerade ungefär som nu för tiden med dansbana, skjutbana, pilkastning, tombola o.s.v. Morfar Oskar var lekledare i många år, men när åldern tog ut sin rätt överlät han lekledarskapet på "Brand-Olle" Ohlsson. Oskar tyckte sedan efter varje midsommar att det var bättre förr.

Vi barn tyckte det var spännande att vara där på kvällen och se hur gubbarna blev mer och mer runda under fötterna.

Någon gång på 60-talet flyttades festplatsen till Kolsta Hatt beroende på att hyresvärden Liljegren, som ansågs väldigt snål, ville ha hyra för marken festplatsen låg på.

Ibland var man med och lyssnade när gubbarna hade föreningsmöte. De hölls som jag kommer ihåg alltid på gamla dansbanan och mig veterligt var det aldrig några damer närvarande. Det kunde gå ganska hätskt till ibland när det handlade

om beslut som gällde årsavgiften till föreningen eller något annat som rörde ekonomin. Föreningen blev erbjuden att köpa området någon gång på 60-talet för 170 000 kr men det blev nedröstat, synd!

Ordförande var alltid Bengt Chressman. Sekreterarna varierade, men som jag kommer ihåg var morfar Oskar alltid kassör. Två gånger varje sommar skulle kassan räknas och jag fick vara med och hålla ordning på kopparslantarna. Ettöringar och tvåöringar och femöringar i olika högar, silverpengarna och sedlarna skötte morfar. Sedan kommer jag ihåg att han svor varje gång att det fattades lite pengar. Det var några som inte hade betalt riktigt för sig i tid och det var alltid samma ena.

– Det är ju själva fan, att dom aldrig kan göra rätt för sig!

– Tyst Oskar! Tänk på att pojken är med, sa mormor.

Trehjulingarna

När vägen på slutet av 50-talet började bli bättre hit ut köpte morfar Oskar en motorcykelbil av märket Heinkel Cabin. Innan hade han haft en lättviktare som han parkerade i ett litet garage på Ängsholmen. Garaget hade han tillsammans med sin svåger Martin Pettersson, som då bodde på Solbacken.

Även han åkte till och från jobbet på en motorcykel från Ängsholmen.

Heinkel Cabin

Motorcykelbilen innebar en revolution för mormor Vesta, nu kunde hon få åka med. Tidigare om åren tror jag inte att hon var inne i Eskilstuna på hela sommarsäsongen.

BMW Isetta

Martin Pettersson såg fördelarna med fordonet och införskaffade även han en motorcykelbil av märket BMW Isetta. Hans granne på

Fuldamobil

Solbacken, Ruben Johansson, ville inte vara sämre, så även han köpte en motorcykelbil av märket Fuldamobil.

Nu skulle man ha någonstans att parkera fordonen också. Efter mycket förhandlande med Liljegren fick man tillstånd att ställa i ordning en parkering precis väster om Södersluttningen. Det blev Lervikens första gemensamma parkering. Där parkerade alla som åkte bil till Lerviken, utom Kalle Jansson, som hade en blå folkvagn. Den parkerade han under en stor gran på Lervikens nuvarande gästparkering.

Heinkeln fungerade bra mest hela tiden. Den såldes inte förrän på 70-talet när Oskar på grund av ålderskäl inte kunde köra längre.

Ett missöde vet jag att mormor och morfar råkade ut för en gång när dom skulle hem från landet. Det var i vänstersvängen vid Spångahallen som Heinkeln tappade bakhjulet. Det fortsatte rakt fram mot Torshälla och efter som det var i en kurva ville aldrig bilen sluta snurra. Det var två vimmelkantiga pensionärer som till slut kunde ta sig ur fordonet. Efter det var mormor något skeptisk till morfars sätt att köra bil.

Mjärden

En fredagkväll i slutet på 50-talet kom morfar Oskar hem med en mjärde som han köpt. Det var en stor

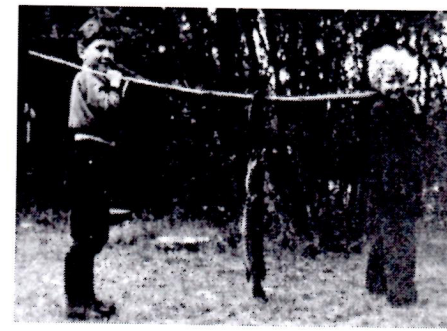

Här står jag och Annika Borg med en gädda fångad i mjärden.

nätbur som man skulle fånga fisk i.

Den fungerade så att fiskarna simmade in i den, men sedan hittade de inte ut igen. Vi sänkte ned mjärden i vassen vid Abborrstenen redan samma kväll, för att sedan vittja den kvällen efter. Jag tror inte att det var riktigt tillåtet att fiska på detta sätt för det var ett väldigt tisslande och smygande om hela verksamheten. Nåväl, det blev lördagkväll och dags att se ifall det hade blivit någon fångst - det hade det! Det var så mycket fisk i buren att det gick nästan inte att lyfta upp den i båten. Visserligen var det mest mört och sarv och annan s.k. blankfisk, men en och annan abborre och en stor gädda var också med i mjärden. Glada i hågen tog vi hem abborrarna och gäddan till mormor Vesta som rensade och stekte abborrarna. Hård smörgås med stekt färsk abborre är inte dumt. Gäddan blev söndagmiddag, kokt med pepparrotssås. Vi åt mycket fisk den sommaren.

Ibland köpte vi gös av Fiskar-Anton som hade ett bottengarn från Solbacken och rakt norrut ca 100 meter.

I slutet av 60-talet tog min mamma Maj-Britt och hennes man Rolf Edling över Solkulla efter hennes föräldrar Oskar och Vesta. Oskar hade redan på femtiotalet köpt Kaskär av sin far Axel och snickrat och renoverat där under många år.

1967 flyttade Oskar och Vesta in i den nyrenoverade Kaskärstugan.

Själv hade jag under några år sneglat på min mammas gamla lekstuga. Den fungerade enbart som en bod att ställa grejor i. Jag frågade om jag fick ta över den och rusta upp den lite. Det fick jag. Efter lite snickrande och målande blev den faktiskt riktig mysig att bo i.

1970 tog jag ut min fästmö Barbro till Lerviken för att visa henne området. Hon blev överförtjust i allt och tur var väl det, annars hade hon nog inte blivit min fru.

Tretton kvadratmeter plus en liten veranda under tak blev sommarstuga för mig och min familj i drygt tolv år. Visst var det väl trångt ibland med två vuxna och två barn och en hund, men vi trivdes i den lilla stugan. Kylskåpet var en cementad grop i marken med lock och dricksvatten släpade vi i dunkar från sta´n.

1974 fick vi elektriskt i Lillkulla, stugan kallas så för att den står på Solkullas tomt. Idag huserar äldste sonen Mikael med fästmö Ylva i Lillkulla.

1985 tog min fru och jag över Kaskärstugan efter Oskar och Vesta. Det passade väldigt bra i tiden eftersom vårt tredje barn, Dan, hade kommit till världen 1983. Fem personer i Lillkulla hade bara inte fungerat. Dan har nu inrett ett rum åt sig i Oskars gamla snickarbod. Mellansonen Henrik med fru och dotter bor i en friggebod på Kaskär.

Äldste sonen Mikael bor som sagt i Lillkulla. I och med att Henrik tillsammans med sin fru Jessica fick en dotter i augusti 2002, så är lilla Malva sjätte generationen som nu kutar omkring här i Lerviken.

Kaskärstugan är annars en väldigt trevlig stuga att vistas i. Den känns rejäl på något underligt vis, kanske är det för att jag vet hur mycket Oskar har jobbat med den. Tyvärr är ju inget beständigt och varar för evigt. Även Kaskärstugan måste underhållas och förbättras. Problem uppstår när man t. ex. behöver byta ett fönster och upptäcker att kopplade fönster, med samma mått som de med enkla rutor, som sitter i stugan, för länge sedan har slutat att existera. Det innebär nästan alltid att det blir större ingrepp än vad man skulle kunna tänka sig när man skall försöka förbättra stugan lite.

När Oskar byggde till stugan i slutet på 50-talet fick han tag på billiga fönster med karmar från rivningshusen i Eskilstuna. Sedan verkar det som om han byggde huset runt dem.

Det senaste som är på gång är att vi skall få bekosta kommunalt vatten och avlopp till Lerviken. Sjön blir förstörd annars, säger de kommunala politikerna och tjänstemännen i Eskilstuna. Vi släpper ut alldeles för mycket vatten med tvålrester i på land, och det rinner till slut ned i sjön och förstör den.

– Tänk på det, ni som tar tvålen med er till sjön när ni badar. Det kan komma tvålrester i vattnet!

——— SLUT ———